

מולד (סדרה חדשה), כרך ז' (ל'), חוברת 37-38 (247-248) (שלהי תשל"ו,
1976)

ברית-המועצות והארגונים הפלשתיניים

אריה יודפת

ולא יוותרו, יציעו הסובייטים את כפיית "הפשרה" שלהם. "הסדר" זה — והדגש הסובייטי הוא ב"הסדר" ולא בשלום — יהיה רק שלב ראשון. הם מניחים כי מדינת ישראל תעמוד לפני קשיים רבים, הירידה תגדל, ושיבת המוני פליטים ערביים תגדיל את חלק הערבים באוכלוסייה. או ידרשו הערבים את הפיכת מדינת ישראל למדינה יהודית-ערבית (דרישה כזאת, שנגנזה, העלו לאחרונה ראשי רשויות מקומיות ערביות במדינת ישראל), ובשלב מאוחר יותר — למדינה ערבית עם זכויות לאומיות למיעוט היהודי אשר בה. יתכן כי יהודי ארץ-ישראל "ישתחררו" או מהצינורות ומן השאיפה להיות מרכז ליהודי העולם, והם ייהפכו לקהילה יהודית עוד אחת, כפי שהן מצויות במדינות אחרות.

כזה, יש להניח, הוא העתיד השמור לארצנו בחזון גם של הסובייטים. לפי שעה מעוניינים הם להעזר בארגונים הפלשתיניים להשגת מטרות טקטיות ב-אזור: למנוע "הסדרים אמריקניים" בסכסוך הערבי-ישראלי, ולפוצצם באם יצאו לפועל. קיומם של ארגונים פלשתיניים קיצוניים מבטיח שכל "הסדר" ערבי-ישראלי אשר יתקבל על דעת מדינות ערב ומנהיגי הפלשתינים, ייתקל בהתנגדותם של ארגונים אלו. הם ימשיכו במעשי טירור בתחום מדינת ישראל, יביאו לתגובות-נגד ישראליות ולהתמדת הסכסוך. הואיל וארגונים אלו רואים את עצמם כש-מאליים, "מהפכניים" ו"אנטי-אימפריאליסטיים", לא תוכל ארצות-הברית להגרר אחרי סיסמאותיהם הקיצוניות, והם יפנו להישען על רוסיה. המדינות הערביות, גם אלו הקשורות לארצות-הברית, תצטרפנה אליהן מתוך סולידאריות כלל-ערבית וממילא תפ-עלנה נגד ארצות-הברית והאינטרסים שלה במזרח התיכון.

הארגונים הפלשתיניים הם בעיני הסובייטים גורם "מהפכני", המעורר תסיסה ומייצג יסודות שאינם

במדיניותה של ברית-המועצות במזרח התיכון מוקדש מקום חשוב לנושא הפלשתיני. ההצעות הסובייטיות לפתרון הסכסוך הערבי-ישראלי קוראות לנסיגה ישראלית לגבולות שלפני מלחמת ששת הימים, "כיבוד הזכויות הלאומיות של העם הערבי של פלש-תינה" (והכוונה להקמת מדינה פלשתינית בשטחים שיפנו על-ידי מדינת ישראל), כיבוד "הזכויות הלגיטימיות" שלהם (ופירושו שיבת הפליטים הערבים לתחומי מדינת ישראל), וכן מתן ערובות בינ-לאומיות, בהשתתפות ברית-המועצות, להסדרים שיושגו. על פרטי ביצוע "הסדר" זה יוסכם בוועידת ז'נבה, שיש לכנסה בהקדם בהשתתפות אש"ף כנציג הפלשתינים, "מיד מתחלתה ובזכויות שוות ליתר המשתתפים".

מה פירוש השתתפות אש"ף בז'נבה לפי תכנית זו? פירושה הצגת תכניתו להקמת מדינה פלשתינית ערבית "חילונית-דימוקרטית של מוסלמים, נוצרים ויהודים" במקום מדינת ישראל. מדינת ישראל, סברה, תציג אז כבסיס לדיונים את קוי הפסקת האש והא-דנא ותביע נכונות לוותר על שטחים שבידה תמורת שלום עם מדינות ערב. היא תציע גבולות שיהיו בין הקוים של היום לבין הגבולות שלפני מלחמת ששת הימים. ברית-המועצות, אחת משתי היושבות-ראש בוועידה, תציג או "פשרה" בין "שתי העמדות הקיצוניות" של ישראל והפלשתינים. הנה, תאמר, יש גבולות למדינת ישראל שהם "מוכרים על-ידי הכל", אלו גבולות החלוקה של 29 בנובמבר 1947. ואולם נוצרה מציאות חדשה. אמנם אזורים מסויימים הוקצו לערבים, אך הם מיושבים על-ידי יהודים. כיון שאין ברצונם ליצור בעיה של פליטים יהודים, ממליצים הם על גבולות שיהיו בין גבולות החלוקה לבין הגבולות שלפני מלחמת ששת הימים — קרוב יותר לגבולות שביתת הנשק של 1949. הואיל ו"שני הצדדים העיקריים לסכסוך" יתעקשו

בפעם יש פגישות בין נציגים סובייטים ופלשתיניים, וראשי אש"ף וארגונים אחרים מבקרים ברוסיה. בשיחות אלו מסכימים על נוסחאות ועמדות משותפות; הפלשתינים מבטיחים דברים שאינם מגיעים לידי מימוש כפי שהוחלט, כנהוג גם ביחסים הבין-ערביים, והסובייטים אף הם נוהגים כך לא פעם, אך, כמובן, אין הם אוהבים בשעה שעושים זאת להם.

הלחץ הסובייטי על הארגונים הפלשתיניים, ועל אש"ף במיוחד, התרכז בעבר בנקודות אלו: (א) הגדרה ברורה של מטרות הארגונים הללו והדרכים להשגתן; מדינה פלשתינית מה טיבה, מבחינת הגבולות, המשטר והאוריינטאציה המדינית; הפיכת אש"ף למפלגה מדינית בעלת מצע מדיני אנטי-מערבי ופרו-סובייטי ברור; קשרים הדוקים ויתר שיתוף עם השמאל הערבי והקומוניסטים הערבים במיוחד. (ב) השתלבות גדולה יותר של אש"ף במדיניות הסובייטית במזרח התיכון ובהצעות הסובייטיות לפתרון הסכסוך הערבי-ישראלי. הסובייטים מבקשים מאש"ף הצהרה ברורה על נכונותו להשתתף בוועידת ז'ניבה, והצהרה שניתנה להתפרש כהכרה דה-פאקטו במדינת ישראל, שתגרוור לחץ אמריקני על מדינת ישראל שתסכים לשיתוף אש"ף בוועידת ז'ניבה. (ג) הגברת פעולות "ההתנגדות" ב"שטחים הכבושים", יחד עם הפסקת הטרור במקומות אחרים. (ד) יתר תיאום וליכוד בין הארגונים הפלשתיניים.

הסובייטים משתדלים להתעלם מן העובדה, שאש"ף אינו ארגון הומוגני וממושע, שניתן לכוונו מלמעלה ושכוחו לקיים מה שהבטיחו מנהיגיו. אך הם תוהים ותמהים אם אמנם אפשר לסמוך על ארגון זה. מי יתקע לידם, כי בשעה שברית-המועצות תגיש לו מדינה, הוא לא יבגוד בה ויעבור לצד המערב. הנסיון כבר הוכיח לסובייטים שאין הם יכולים לתכנן במזרח התיכון לטווח ארוך. לפי שעה הם רואים את אש"ף בעיקר כיסוד שניתן לנצל לצרכיהם השוטפים מאשר כגורם שאפשר לתכנן יחד אתו תכניות לאורך-ימים.

הסובייטים מתעלמים גם ממטרת הארגונים הפלשתיניים לשים קץ למדינת ישראל ומ"האמנה הפלשתינית" המכריזה זאת. הם ניסו להתעלם ככל האפשר מפעולות הטרור, ותלו אותן במיעוט קטן, לא שקול ולא אחראי, שרוב הפלשתינים מתנגדים לו, ואף הביאו מדברי ערפאת ואחרים המגנים פעולות אלו. הסובייטים אוזנים בחבל בשני ראשיו: מצהירים על

מרוצים במצב הקיים והמבקשים לשנותו. הסובייטים מבקשים לנצל זאת בהקשר רחב יותר מן הסכסוך הערבי-ישראלי. לנגד עיניהם נסיונם של ארגונים אלו להשתלט על ירדן, נסיון שנכשל, והתערבותם האלימה בלבנון, אשר אם גם סוכלה, כבר הביאה לידי כך, שארץ זו, בעלת האוריינטאציה המערבית והמשטר של יוזמה חופשית, לא תחזור עוד להיות מה שהיתה. מצב דומה עלול לחזור בארצות חצי-האי ערב והמפרץ הפרסי, שיש בהן פזורה פלשתינית גדולה. הסובייטים מצפים להיווצרות מצב מעין זה בכווית. הם מסייעים לארגונים החותרים לכך — כמובן, בעקיפין ובחשאי, כדי לא לערער את היחסים המדיניים והכלכליים שנקשרו לאחרונה בין ברית-המועצות וכווית. אם בסכסוך הערבי-ישראלי מעונינים הסובייטים בעמדה פלשתינית "מתונה" לפי הערך שתאפשר "פתרון מדיני", הרי לצורך פעולתם החתרנית במדינות ערביות הם מעונינים דוקא בארגונים הקיצוניים יותר, הנלחמים לא רק במדינת ישראל אלא גם ב"ריאקציה הערבית".

כל המתחקה על היחסים הסובייטיים-ערביים יתרשם מחוסר ההבנה של כל אחד מהם לגבי זולתו. הצדדים נוקטים לא פעם לאותם המונחים, אך כל צד מבין אותם אחרת. הנציגים הסובייטיים שבאו במגע עם ראשי הארגונים הפלשתיניים התייחסו ברצינות יתרה לדמיון עמדות והשקפות שביניהם ולא תפסו כי בשעה שערפאת ואחרים משמיעים את סיסמאותיהם על "קידמה", "ריאקציה", "אנטי-אימפריאליזם", "יחסים אסטרטגיים עם ברית-המועצות" וכיו"ב, הם מתכוונים בעיקר לומר לסובייטים מה שהללו מבקשים לשמוע ותו לא. התעמולה הסובייטית, הגוהגת להמציא דברים ולהפיצם, סופה מביאה את האזרחים הסובייטיים שיאמינו, כי יש לפחות גרעין של אמת בדברים, ויש שהיא שוכחת כי היא עצמה המציאה אותם. מצב מעין זה מגדיל את ציפיות הסובייטים וגם את אכזבותיהם, ודוגמת מצרים תוכיח.

לשם השפעה על הארגונים הפלשתיניים בכיוון הרצוי להם מוכנים הסובייטים לספק להם סיוע מדיני, נשק, הדרכה לשימוש בו, כספים, שירותים רפואיים, מזון, אם כי לא בכמות שארגונים אלו מבקשים. סיוע מוגבר היה עושה אותם עצמאיים, ואולי מביאם לידי פעולות שיש בהן כדי לסבך את יחסי ברית-המועצות עם מדינות ערביות, ולא רק ערביות. פעם

עמדתה בשאלת ארץ-ישראל. עמדה זו הושפעה גם מהיחס השלילי לציונות ולעליית יהודים. בתקופת המנדט הבריטי היה עיקר ענינה של ברית-המו-עצות להילחם בבריטניה כאויב העיקרי של השל-טון הסובייטי. בשנת 1919 הוקמה בארץ-ישראל מפ-לגה קומוניסטית שפעלה בעיקר בקרב היהודים, ורק בסוף שנות העשרים החלה לעשות נפשות בקרב הערבים. בשנים 1929 ו-1936 תמכה המפלגה בעמ-דת הערבים. בשלהי שנות השלושים התלבטו הסוב-יטים אם לתמוך בלאומיות הערבית משום היותה אנטי-בריטית או להתנגד לה משום היותה אותה לגרמניה הנאצית ולאיטליה הפאשיסטית. עד 1938 בערך היתה הנטייה להבליט את הדבר הראשון ולהתעלם מן האחרון. דוגמה בולטת לכך הוא היחס אל המופתי האג' אמין אל-חוסייני, שנתמך עד שנת 1938 ואחר-כך זכה לכינוי סוכן פאשיסטי, ובאוגוסט 1939, סמוך להסכם הסובייטי-נאצי "נהפך" לסוכן בריטי. החל מינוי 1941, משהתקפה גרמניה את רוסיה, הוחזר למעמד של סוכן פאשיסטי. לאחר מלחמת העולם השנייה נתחדשו ההערכות החיוביות.¹ לדברי המזרחן הסובייטי ו. ב. לוצקי, בהרצאתו במוסקבה באוגוסט 1946, יכולה ארץ-ישראל, מאז יושבה על-ידי ערבים במאה השביעית, "להיחשב לארץ ערבית". הוא הציע ביטול המנדט הבריטי, הוצאת "כל הכוחות הצבאיים הזרים", חיסול כל "הבסיסים הצבאיים הזרים" והקמת "משטר דמו-קראטי" שייבחר על-ידי התושבים. פתרון כזה לש-אלת ארץ-ישראל יתקבל, אמר, על דעת רוב האר-גונים הלאומיים הערביים ו"היסודות המתקדמים של האוכלוסיה היהודית".² כעבור זמן לא רב בא שינוי בעמדה זו. הסובייטים התאכזבו מהלאומיות הערבית, שהיתה אז בעלת אוריינטאציה מערבית. לעומת זאת ראו ביהודי ארץ-ישראל גורם הנלחם בבריטים והמ-סוגל להביא ליציאתם מהארץ. הקמת מדינה ערבית בארץ-ישראל היתה מוסיפה לדעתם עוד מדינת חסות,

זכות קיומה ועצמאותה של מדינת ישראל — ותומ-כים באלה המבקשים לשים קץ לה. כלי התקשורת הסובייטיים מעלימים עין מסתירה זו, כביכול אינה קיימת, ודבריהם של מנהיגים ערביים שאינם הול-מים הנחה זו מושמטים בעתונות ובשידורים.

נראה כי בכלי התקשורת הסובייטיים לא נאמר דבר על הבטחות לערבים לתמוך בתביעותיהם לארץ-ישראל כולה. אמנם לעתים נשתמע מן ההסברה הסובייטית המיועדת לערבים, כי הסיסמה של "מדינה דמוקרטית חילונית של מוסלמים, נוצרים ויהודים" יש בה מן הצדק, אלא שאינה ניתנת להגשמה במצי-אות הבינלאומית הקיימת ובמצב הקיים במזרח התי-כון. הסובייטים לא הצליחו לשכנע את אש"ף להסכים להכרה הדדית בין מדינת ישראל למדינה פלשתינית. אפשר שהם אמרו לו כי ההכרה במדינת ישראל אין פירושה ויתור על שאיפתם למדינה בכל חלקי הארץ, כשם שהסובייטים המכירים במשטרים קפיטליסטיים לא ויתרו על השאיפה להתפשטות הקומוניזם בעולם כולו. העיקר הוא להקים בסיס בצורת מדינה לאר-מית — עד שישתנו התנאים. מתקבל על הדעת, שבשיחות עם קומוניסטים ערביים או עם חברי ארגונים פלשתיניים שמאליים הרחיבו הסובייטים את הדיבור על "חזון העתיד": משטרים "מתקדמים" ברוב מדינות ערב, איחוד או לפחות קשרים הדוקים בין מדינות אלו, ואולי גם משטר "מתקדם" במדינת ישראל. ויתכן כי באופק הועלה גם סיכוי התפוררותה של מדינת ישראל עקב ניגודים וסכסוכים פוליטיים, וכן שביתות, מעשי שחיתות וירידה מן הארץ.

כאמור, סתירות רבות יש בגילויי המדיניות וההצ-רות של הסובייטים בנושא זה. במזכירות המפלגה הקומוניסטית הסובייטית ובוועד הסובייטי לסולידא-ריות עם ארצות אסיה ואפריקה, העוסקים בקשרים עם "תנועות שחרור" ועם ארגוני הערבים הפלש-תיניים במיוחד, מרובה יותר השפעתה של "קבוצת הלחץ הפלשתינית". ואולם השימוש בארגונים אלו הוא טכסיטי במידה מרובה, ובשעת מחלוקת רצינית בין הפלשתינים ובין מדינות ערביות הקשורות בב-רית-המועצות יעדיפו הסובייטים לתמוך בעמדתן של האחזרות.

ש ל ב י מ ב י ח ס י מ

השינויים שחלו במרוצת השנים באינטרסים ובעמ-דות של ברית-המועצות במזרח התיכון השפיעו על

1 Walter Z. Laqueur, *Communism and Nationalism in the Middle East*, (N. Y., Praeger, 1956); idem., *The Soviet Union and the Middle East*, (N. Y., Prager, 1959); Ivan Spector, *The Soviet Union and the Muslim World: 1917-1958*, (University of Washington Press, 1959).
2 ו. ב. לוצקי, פאליטימנסקארא פרובלימא (שאלת איי), (מוסקבה, 1946), עמ' 3, 28-31.

טים הערביים ששאלתם טעונה פתרון, אם על-ידי שיבה למקומות מוצאם או קליטתם במדינות ערב ופיצויים על הרכוש שנעזב. שאלתם היתה בעיני הסובייטים שאלה הומאניטארית, ולא לאומית. הסובייטים הכירו במדינת ישראל, בזכות קיומה ובהתגבשות עם יהודי-ישראלי הזכאי להגדרה עצמית ולמדינה לאומית. אך הם לא הכירו בגבולותיה שמעבר למה שנקבע בהחלטת החלוקה, והוסיפו לראות בגבולות לות כפי שנקבעו ב-29 בנובמבר 1947 את הגבולות "המוכרים" של מדינת ישראל. בפרסומים סובייטיים (ספרים, עתונים, כתבי-עת, אטלסים גיאוגרפיים וכיו"ב) הובאו לא הגבולות שבפועל אלא גבולות החלוקה. משנת 1955 ואילך גברה תמיכת הסובייטים במדינות ערב נגד ישראל. ההידרשות במסגרת זו לעניין הפלשתיני היתה מועטת, והיא הופיעה רק לאחר שמדינות ערב החלו להיזקק לו יותר ויותר. כאן אפשר לציין תקופות אחדות:

(א) ספטמבר 1964—יוני 1967 — למן ועידת הפסגה הערבית השניה באלכסנדריה שאישרה את הקמת אש"ף ועד מלחמת ששת הימים. ועידת פסגה זו זכתה בתגובות סובייטיות חיוביות, כולל החלטותיה נגד מדינת ישראל⁶, אך הסובייטים התעלמו כמעט מאש"ף. הם סירבו לפנייתו של מנהיגה, אחמד שוקיירי, להכרה סובייטית או, לפחות, להזמנה רשמית לביקור בברית-המועצות.

(ב) 1967—1969. לאחר מלחמת ששת הימים החלה תמיכה תעמולתית סובייטית בארגונים הפלשתיניים בצד התעלמות ממדיניותם המעשית באזור. הסובייטים יעצו או למנהיגי המדינות היחידות להתנגד לפעולות הטרור, העלולות לסכך אותן במלחמה קודם שהן מוכנות.⁷

(ג) משלהי 1969 ואילך הסתמן שינוי בעמדה הסובייטית כלפי הארגונים הפלשתיניים. הסובייטים החלו לראות בהם גורם נחשב בעולם הערבי, בעיקר בירדן ובלבנון. ההכרה בהם היתה "לא רשמית", והמגע עמם היה בדרג "עממי", "לא-רשמי" ובלתי

שבה הבריטים שולטים בעקיפין, כבעבר הירדן מזה רחה. למן 1947 התחילו הסובייטים לדבר על קיום שני עמים בארץ-ישראל, הזכאים להכרה בזכויותיהם הלאומיות. גרומיקן, נציג ברית-המועצות באו"ם, אמר בעצרת, כי יש להביא בחשבון "את העובדה הבלתי מוכחשת שאוכלוסיית ארץ-ישראל מורכבת משני עמים, ערבים ויהודים. לשניהם יש שרשים היסטוריים בארץ-ישראל, שהיתה למולדתם של שני עמים אלו, וכל אחד מהם ממלא תפקיד חשוב בכל-כלה ובחיי התרבות של הארץ"⁸. ב-29 בנובמבר 1947, הצביעה ברית-המועצות בעצרת בעד תכנית החלוקה והקמת שתי מדינות, יהודית וערבית.⁴

ב-15 במאי 1948 הוקמה מדינת ישראל, וברית-המועצות הכירה בה כעבור שלושה ימים, וגם גינתה את מלחמתן של מדינות ערב שפלטו לארץ-ישראל. חלק מהשטחים שהוקצו על-פי תכנית החלוקה לערבים נשאר בידי מדינת ישראל עקב נצחונה במלחמה, שבה נתמכה בנשק ובסיוע מדיני על-ידי הגוש הסובייטי. רצועת עזה עברה לידי מצרים, ויהודה ושומרון לידי עבר-הירדן. הירדנים החליטו באפריל 1950 לאחד את השטחים שברשותם ממזרח וממערב לירדן במדינה אחת — הממלכה ההאשמית הירדנית. סיפוח הגדה המערבית לירדן לא הוכר על-ידי הסובייטים, שהוקיעו אותו כהפרת החלטת העצרת מ-29 בנובמבר 1947.⁵ במרוצת השנים נוצרה כעין הכרה בדיעבד של הסיפוח: הסובייטים ראו מעתה את גורל תושבי הגדה המערבית כמשותף עם זה של תושבי מזרח הירדן. המפלגה הקומוניסטית הפלשתינית, הפכה לחלק מהמפלגה הקומוניסטית הירדנית.

הסובייטים הבחינו מעתה בין שלושה גורמים: ערביי מדינת ישראל, שהיו בעיניהם מיעוט לאומי במדינה יהודית; תושבי הגדה המערבית ורצועת עזה, שגורלם קשור אם בירדן ואם במצרים; הפל-

UN, Official Records of the First Special Session of the General Assembly, vol. 1, *Plenary Meetings*... 28 April—15 May 1947, (A/307), pp. 127—135

UN, Official Records of the Second Session of the General Assembly, *Plenary Meetings*... 16 September—29 November 1947, vol. 2, 128th Plenary Meeting, 29 November 1947, pp. 1422—1425

איווסטיא, (מוסקבה), 11 במאי 1950.

6 פראזורה, 6, 16 בספטמבר 1964; איווסטיא, 18 בנובמבר 1964.

7 על ברית-המועצות והארגונים הפלשתיניים בתקופה זו ראה במאמרי: Mizan, (Central Asian Research Centre, London), January—February 1969, pp. 8—17

מ־22 בנובמבר 1974 המכירה בזכות הפלשתינים¹⁰. בעוד הארגונים הפלשתיניים כולם מוסיפים לחתור אל הקמת מדינה ערבית פלשתינית בכל שטחה של ארץ-ישראל במקום מדינת ישראל, נתגבשו בתוכם בשנת 1974 שתי עמדות סקטיות עיקריות: (א) מצדדי מדינה פלשתינית בגדה המערבית וברצועת עזה, שתוכל לשמש לפלשתינים כ"בית לאומי" ובסיס, שבו לא יהיו תלויים בחסדי מדינות ערב ולא יוגבלו במלחמתן למען מדינה בארץ כולה; (ב) "חזית הסיורב" של מתנגדי כל "פתרון מדי-ני" וויתור על כל שעל מאדמת הארץ, שראו ב"מא-בק" ובמלחמה את הדרך היחידה להשגת מטרותם. הקמת "מדינות", כלשונם, בחלק מן הארץ היתה מתפרשת, לידם, כהכרה במדינת ישראל ושמה קץ "לשאלה הפלשתינית", שתיהפך מבעיה לאומית לבע-ית סכסוך גבולות גרידא.

בעמדה הראשונה תמך — אמנם לא בפה מלא — חלק ניכר מהנהגת אש"ף ו"החזית העממית הדמו-קרטית לשחרור פלשתינ" ובראשה נאיף חואתמה. בעמדה השנייה החזיקה "החזית העממית לשחרור פלשתינ" של ג'ורג' חבש, "החזית העממית — המפ-קדה הכללית" של אחמד ג'בריל וארגונים אחרים שנתמכו על-ידי עיראק, לוב ועוד. קבוצות אלו צידדו בפעולות טרור, כדי להראות כי "המאבק נמשך" ושאינן לעשות דבר נגדם ונגד מטרותיהם (בפעולות טרור המשיכו גם חסידי העמדה הרא-שונה).

הסוביטים העדיפו את העמדה הראשונה, שעל יתרונותיה לפלשתינים עמד גרומיקו בביקורו בסור-יה ובמצרים בפברואר 1975. בנאומו בדמשק אמר כי אש"ף הוכר על-ידי ועידת הפסגה הערבית ברבאט כ"נציג היחיד של האינטרסים של העם הפלשתיני", אך לא אמר מה דעת הסוביטים על כך¹¹. ההודעות המשותפות שפורסמו על ביקורים אלו קראו "להב-טיח את הזכויות הלאומיות של העם הערבי של

מחייב, באמצעות "הועד הסוביטי לסולידאריות עם ארצות אסיה ואפריקה"⁸.

(ד) 1970—אוקטובר 1973. המצב של הכרה "לא-רשמית" בארגונים הפלשתיניים נמשך, אך הסוב-יטים החלו עם זאת לטרוח במשיכת ארגונים אלו לצדם, על-ידי סיוע, במידה מוגבלת ובעקיפין, בעי-קר באמצעות מדינות ערב. המגמה הסוביטית העי-קרת היתה להשפיע באמצעותם על מדינות האזור⁹.

(ה) לאחר מלחמת אוקטובר 1973. הסוביטים הציעו לארגונים הפלשתיניים לנטוש את דרך הטרור ולפנות אל הדרך הפתרון המדיני, ולהשתתף בוועידת ז'נבה כנציג הערבים הפלשתיניים. על ועידה זו להחליט על נסיגת ישראל לגבולות שלפני מלחמת ששת הימים, ועל הקמת מדינה פלשתינית במערב הירדן וברצועת עזה. מלבד תמיכתם המדינית הג-בירו הסוביטים את סיועם בנשק, במזון, תרופות וכיו"ב. ביקורה של משלחת אש"ף בברית-המועצות מ־30 ביולי ועד 3 באוגוסט 1974 הופיע לראשונה כרשמי. המשלחת הוזמנה עתה לא רק על-ידי הועד הסוביטי לסולידאריות עם ארצות אסיה ואפריקה, אלא גם על-ידי המפלגה הקומוניסטית הסוביטית והממשלה. הסוביטים תמכו בהעלאת הנושא הפלש-תיני בעצרת הכללית ובקבלת ההחלטה (מס' 3236)

8 ראה מאמרי "Moscow Reconsiders Fatah", *New Middle East*, (London), No. 15, December 1969, pp. 15-18; "How Strong is the Soviet Hold in the Lebanon", *ibid.* No. 20, May 1970, pp. 23-27; "The Soviet Presence in Syria", *East Europe*, (N. Y.), vol. 20, No. 7, July 1971, pp. 9-12; "The USSR and Jordan", *International Problems*, (Tel Aviv), vol. 10, No. 1-2 (19), June 1971, pp. 57-62.

9 על העמדה הסוביטית כלפי הארגונים הפלשתיניים בתקופה זו, שבחלקה הגדול לא חל בה שינוי עד ימינו, ניתן ללמוד הרבה מתוך "הערות המפלגה הקומוניסטית הסוביטית להצעת המצע של המפלגה הקומוניסטית הסורית". הקומוניסטים הסורים לא יכלו להתפשר ביניהם על מצע למפלגתם ומסרו את הנושא לבוררות סובייטית. ההערות הסובייטיות הוד-לו בשנת 1972 ופורסמו באיר-ראיה, (בירות), 26 ביוני 1972 (עתון אנשי הבעת' השמאלי ששלטו בסוריה בתקופה פברואר 1966—נובמבר 1970). קט"ע עם מן ההערות פורסמו גם באל-אחרב, (קהיר). 18 באוגוסט 1972.

10 בהרחבה על תקופה זו עד סוף שנת 1974 ראה מאמ-רי "ברית המועצות והארגונים הפלשתיניים", המזרח החדש, כרך כ"ה, חוב' 4 (100), (תשל"ה, 1975), עמ' 273-292.

11 פראוודא, 3 בפברואר 1975, רשמית נמנעו הסוב-יטים מלהתבטא על אש"ף כ"נציג היחיד של הפלש-תיניים", אם כי פרשנים סובייטיים נהגו לומר זאת.

נרמו, שגם עתה יוסיפו להיות בידי ישראל שטחים "שייכים" לפלשתינים. השלב הבא יהיה שיבת הפ-ליטים הערביים, שינויים בגבולותיה של מדינת ישראל בהתאם לתכנית החלוקה של נובמבר 1947, ואולי גם הפיכת ישראל למדינה דו-לאומית. הדברים לא נאמרו במפורש, אך לקורא ניתן גם להסיק מסקנות כאלו. החלק השני של הדוח דן באופיו של אש"ף. נאמר בו שחברי המשלחת שמעו מפי פלש-תינים, שלמען ההצלחה מן ההכרח להילחם ב"ריאק-ציה הפנימית". "תנועת ההתנגדות הפלשתינית" אינה עשויה מעור אחד, ובתוכה יש מאבק על קביעת "כיוון נכון לפעולתה". שוב אין תנועה זו רואה עצמה כארגון "בלתי מעמדי", בעל תפקיד לאומי בלבד. העימות שלה "עם הריאקציה הערבית ועם חוגים שמרניים" נעשה בלתי נמנע. בני-שיחם של חברי המשלחת חרדים "לא רק להקמת ממלכתיות משלהם אלא גם — ובעיקר — לאופיה של ממלכתיות זו, ולהבטחת האופי המתקדם המציין את התנועה עצמה שלא ילך לאיבוד... חוגים מסויימים המעו-נים לשמור את המזרח הקרוב במסגרת האינטרסים שלהם היו רוצים להפנות את המדינה העתידה של הערבים הפלשתינים לכעין מלכות... להחליש את התוכן המתקדם של התנועה, לחסל — או לפחות להגביל — את השפעת היסודות הדמוקראטיים בתו-כה... אלו הן כוונות הריאקציה". ראשי "ההתנג-דות" שוקדים שהדבר לא יקרה, והם פועלים להב-טיח "שהמדינה העתידה תהיה מתקדמת"¹⁴. דמותם של הארגונים הפלשתיניים צוירה כאן כפי שהסוב-יטים ביקשו לראותה: אנטי-מערביים, שמאליים, כעין קומוניסטים לכל דבר זולת שמם. במציאות אמנם היו ארגונים קרובים לתמונה זו, אך הם היו מיעוט, כגון "החזית העממית הדמוקראטית", שמש-לחת זו נפגשה עם מנהיגה, נאיף חואתמה, ושיבחה אותו.¹⁵ הסוביטים קיוו שברבות הימים יתחזקו אר-גונים אלו, וימשכו את אש"ף לכיוון שהם תיארוהו כאילו הוא כבר קיים.

הכשלון הסוביטי

בהקמת עמדה ערבית אחידה כשלונו של מזכיר-המדינה קסינג'ר לתווך במאוס 1975 הסכם-בינים מצרי-ישראלי עורר תקוה בסוב-14 א. קודריאבצב, שם, 14, 15 באפריל 1975.
15 שם, שם; אנינידה, (בירות), 20 במאוס 1975.

פלשתינה" ולכנס את ועידת ז'נבה בהשתתפות אש"ף.¹²

ב-8 במאוס 1975 הביע נשיא סוריה אסד את נכונותו להקים מפקדה סורית-פלשתינית, מדינית וכלכלית, משותפת. לוועידת ז'נבה, לדבריו, תלכנה שתיהן, סוריה ואש"ף, יחד, או אף לא אחת מהן. "איווסטיה" פירש זאת אחרת באמרו, כי איחוד כזה יתן לפלשתינים "הזדמנות להשתתף בוועידת ז'נבה"¹³. הסוביטים ראו בכך גרעין לגוש ערבי אנטי-מערבי נכסף, שהיה בו כדי לשמש משקל שכנגד ל"ציר" הפרו-אמריקני ריאד-קהיר.

אך למרות היחסים ההדוקים שהתפתחו בין ברית-המועצות והארגונים הפלשתיניים, חששו הסוביטים מפני תמורות אפשריות, וביחוד מפני תלותה של המדינה הפלשתינית, משום הצטרפויותיה הכלכליות, במדינות הערביות השמרניות העשירות, וערב הסעו-דית במיוחד. למנוע זאת היו הסוביטים מעוניינים לעשות את אש"ף תלוי יותר בברית-המועצות וב-סיועה; לחזק בתוך אש"ף את כוחות השמאל, ולר-אות בכוחות אלו אלטרנאטיבה להנהגה הקיימת של אש"ף, שתמיכת הסוביטים תעבור אליהם אם ההנהגה הנוכחית תפנה לעבר ארצות-הברית ו"הריאקציה הערבית". הדילימה הסוביטית היתה לתמרן בין הנ-הגת אש"ף, שהיא לאומנית אך מדיניותה משרתת מטרות טקטיות סוביטיות, לבין הארגונים השמא-ליים, שהם אמנם קרובים יותר אך מצדדים בטרור שברית-המועצות מתנגדת לו ומתנגדים להסדר מדיני כפי שזו מציעה. הסוביטים היו זקוקים לפי שעה להנהגה הקיימת, אך היה להם ענין לטפח — למען העתיד (כשתוקם מדינה פלשתינית) — את הארגו-נים הקיצוניים יותר, שימנעו סטייה לעבר מדינות ערב השמרניות.

שאלות אלו ואחרות הופיעו בשיחותיה של מש-לחת הוועד הסוביטי לסולידאריות עם ארצות אסיה ואפריקה כאורחי אש"ף בסוריה ובלבנון במאוס 1975. בדוח על ביקור זה ניתן, ברמז ובעקיפין, כעין "פתרון בשלבים" סוביטי של הסכסוך הערבי-יש-ראלי. ראשית, נסיגת ישראל לגבולות של ערב מלחמת ששת הימים והקמת מדינה פלשתינית. כאן

12 ההדעה המשותפת הסוביטית-סורית, פראוודא, 4 בפברואר 1975; ההודע הסוביטית-מצרית, שם, 6 בספטמבר 1975.

13 איווסטיה, 11 במאוס 1975.

כי נוכח הסכם ההגנה בין סוריה וירדן, אין ראוי לאש"ף להוסיף ולחתור להקמת פיקוד מדיני וצבאי משותף עם סוריה, כפי שהסכימו הצדדים קודם.²⁰ הסובייטים בחנו מחדש את המצב ואת האפשרויות כי ימלאו תפקיד בפתרון הסכסוך הערבי-ישראלי. הם שוחחו על זאת במוסקבה עם "האיש החזק" של עיראק, צדאם חוסיין, שר החוץ המצרי פתמי, שר החוץ הסורי חדאם, ערפאת ואחרים. נציגים טוב-יטיים ביקרו בארצות ערב. נתברר לסובייטים, שה-מצב במזרח התיכון מסובך הרבה יותר ממה שסברו. הם לא הצליחו להביא לידי עמדה ערבית ברורה ומתואמת, או לידי התחייבות למשהו מוגדר. הם מצאו פער גדול לא רק בין מדינת ישראל לערבים, אלא בין עמדות ערביות שונות, פער שלא ראו אפשרות להתגבר עליו. נראה שהם גם התרשמו, כי יש מנהיגים ערביים שאינם יודעים בעצמם מה הם רוצים.²¹

תמיכה באש"ף ללא יכולת להשפיע על מדיניותו

הסכם-ביניים מצרי-ישראלי נחתם ב-1 בספטמבר 1975 בתיווכה של ארצות-הברית. מצרים התקרבה מעתה עוד יותר אל האמריקנים. מאמצי הסובייטים במזרח התיכון התרכזו בהתקפת הסכם זה ובסיכול הסכם דומה בין סוריה וישראל כדי למנוע הידוק קשרי סוריה וארצות-הברית. ואמנם הסורים הרבו לשפוך אש וגפרית על ההסדר—ולזכות אגב כך בהרמת קרנם בעולם הערבי. הארגונים הפלשתיניים, שסוריה הרחיבה אז את השפעתה עליהם, טרחו ככל יכלתם, בעידודן של ברית-המועצות וסוריה, להכ-שיל את ההסכם, למשל, על-ידי גסיונות להרבות את המתיחות בין מדינות ערב וישראל, שגם מצרים תהיה מעורבת בה גם נגד רצונה.

הסובייטים הוסיפו לקרוא לכינוס ועידת ז'ניבה בהשתתפות אש"ף. כן עשו באגרת אל ממשלת אר-

20 שם, שם.

21 היה כאן מצב דומה לזה בשנת 1969. קוסיגין אמר אז לסגן ראש ממשלת עיראק, הגנרל עמאש: "אתם מבלבלים אותנו, ידידינו הערבים. אנו מבקשים מכם, למענכם ולמען ידידיכם, להסכים על דבר אחד. הס-כימו על המינימום, הסכימו על המכסימום, לא חשוב על מה, אבל הסכימו, למען השם, על משהו" (ת. הייכל, אל-אהרם. קהיר, 10 בינואר 1970).

יטים, כי הם יצליחו למלא תפקיד שהאמריקנים נכשלו בו. אם עד-כזה רק הגיבו על יוזמות אמרי-קניות, הציעו עתה לכנס מחדש את ועידת ז'ניבה בהשתתפות אש"ף, והזמינו למוסקבה נציגים של מצרים, סוריה, עיראק ואש"ף כדי לקבוע אתם עמדה ערבית מתואמת.

בדבריו במוסקבה ב-23 באפריל 1975 בשעת סעו-דה לכבוד סגן ראש הממשלה ושר החוץ הסורי, עבד אל-חלים חדאם, אמר גרומיקו, כי על אש"ף להשתתף בזכויות שוות בוועידת ז'ניבה, שעליה להביא לידי הסכמים על נסיגת ישראל, להבטיח את "הזכויות הלגיטימיות של העם הערבי של פלשתינה להקמת ממלכתיות משלו" ולהבטיח את זכויות כל המדינות במזרח התיכון, כולל ישראל. "ישראל יכולה לקבל, אם רצונה בכך, את הערובות המדוקדקות ביותר, גם בהשתתפותה, לפי הסכם נאות, של ברית-המועצות".¹⁶

כעבור ימים מספר ביקרה בברית-המועצות (ב-28 באפריל—5 במאי 1975) משלחת אש"ף בראשותו של ערפאת.¹⁷ זוהייר מוחסיין, ראש המחלקה הצב-אית של אש"ף ומנהיג הארגון 'א-צאעיקה' הודיע לפני צאת המשלחת לדרך (מן הסתם כתיאום עם סוריה) כי הוא לא יצטרף אליה, משום שלדעתו טעו הסובייטים בהצעת הערובות לקיום מדינת יש-ראל, ומשום שאין כל דבר חשוב בסדר-היום של משלחת אש"ף במוסקבה.¹⁸ בשעת הביקור נראה כי הסובייטים לחצו על המשלחת, שאש"ף יצהיר רשמית על תמיכתו במדינה פלשתינית בגדה ובר-צועה וכן על הכרתו במדינת ישראל בגבולות שלפני מלחמת ששת הימים.¹⁹ אם היה לחץ כזה, הרי לא הועיל.

שיפור יחסי סוריה—ירדן השפיע על התערערות יחסי אש"ף—סוריה. בפגישה בין אסד לערפאת ב-4 ביוני 1975, לפני ביקורו של אסד ברבת-עמון, אמר אסד, כי הגיע הזמן שאש"ף ישים קץ למלחמתו במלך חוסיין. לדברי אסד תיתכן מלחמה ערבית-ישראלית שבה ימלא חוסיין תפקיד חשוב. בתגובה לכך החליט הוועד הפועל של אש"ף ב-10 ביוני,

16 פראוודא, 24 באפריל 1975.

17 שם, 5 במאי 1975.

18 Daily Star, (בירות), 4 במאי 1975.

19 Afro-Asian Affairs, (לונדון), מס' 11, 16 ביוני 1975.

תינה על בסיס ההחלטות והאמנה של ארגון האו"ם הובעה התנגדות ל"הסכמים חלקיים ונפרדים" העשויים לעורר "אשליה מעורפלת של התקדמות לשלום" והתמקפייאים את המצב באזור. היוזמה הסובייטית מ־9 בנובמבר לכנס את ועידת ז'נבה "צוינה" באופן סתמי, וכן דובר בהחלטה על זכותו של העם הערבי של פלשתינה "להקים מדינה לאומית משלו על שטח פלשתיני, בהתאם להחלטות האו"ם"²⁴.

הסובייטים החלו להדגיש את "השאלה הפלשתינית" כנושא נפרד הדורש טיפול מיוחד. ההודעה דיברה על "פתרון צודק במזרח התיכון" ועל "הסדר השאלה הפלשתינית", והיה בכך רמז שגם הסדר בין מדינות ערב למדינת ישראל לא יהיה בו משום קץ לסכסוך משום ש"השאלה הפלשתינית" תוסיף להתקיים ותחייב פתרון. בהודעה דובר על נסיגה ישראלית "מכל השטחים הערביים" שנכבשו "עקב תוקפנות", ולפי ההגדרה הסובייטית ניתן הדבר להתפרש כשיבה לגבולות החלוקה של 29 בנובמבר 1947, וכל מה שמעבר לזה הוגדר על-ידי הסובייטים ככיבושים ישראלים "עקב תוקפנות"²⁵. לפי הפירוש של אש"ף — עצם קיומה של ישראל הוא "תוקפנות". אמנם דברי ההודעה על "הזכות" להקים מדינה פלשתינית "בשטח פלשתיני בהתאם להחלטות האו"ם" אפשר לראותם כמכוונים לחלק מן הארץ בלבד, אך אין פירושו של דבר הכרה מצד אש"ף בקיומה של מדינת ישראל ובזכותה ליתר חלקי ארץ-ישראל, רק נכונות להקים מדינה בכל שטח פלשתיני אפשרי. "החלטות האו"ם" פירושו בהקשר זה החלטת החלוקה של 1947 המדברת על הקמת מדינה ערבית בארץ-ישראל וההחלטה 3236 שהוזהרה קודם. כלי התקשורת הסובייטים חזרו פעמים רבות לאחר ביקור זה, כי ערפאת דיבר על "החשיבות הגדולה" של היוזמה הסובייטית לכינוסה של ועידת ז'נבה, אך בהודעה נאמר רק שהיו חילופי דעות על חשיבות היוזמה. מתקבל על הדעת אפוא, שהצד הסובייטי העלה את הנושא והצד האש"פי

צות-הברית ב־9 בנובמבר 1975, שבה נאמר כי על הפתרון לסכסוך במזרח התיכון להתבסס על "החלטות האו"ם המתאימות" ובעיקר על החלטת מועצת הבטחון 338 והחלטת העצרת הכללית 3236.²² ההידרשות להחלטה 3236 כבסיס לכל הסכם היתה עוד צעד להתקרבות הסובייטית אל אש"ף.

משלחת אש"ף בראשותו של ערפאת ביקרה בב־רית-המועצות ב־24—28 בנובמבר 1975. לשני הצדדים היה ענין בתיאום עמדות, או לפחות בהבהרת כוונותיו של הצד האחר. ערפאת שקד להשמיע למארחיו מה שביקשו לשמוע, להיזקק לטרמינולוגיה קומוניסטית, שפירש פירוש שונה מהסובייטים, ושיקצתה לא התייחס כנראה. ברצינות כלל. בהודעה על הביקור נאמר כי משלחת אש"ף גיחלה שיחות עם גרומיקו, חבר הפוליטבירו ושר-החוץ, וכן עם פונומארב, חבר הפוליטבירו, מזכר המפלגה וראש "המחלקה הבינלאומית" שלה, ואחרים, והיו "חילופי דעות רחבים על המצב במזרח התיכון ועל שאלת פלשתינה במיוחד". נוסף על התמיכה ב"פתרון כולל וצודק" במזרח התיכון, הכולל "הבטחת הזכויות הלגיטימיות והלאומיות של העם הערבי של פלש-

22 פראוודא, 11 בנובמבר 1975. החלטת מועצת הבטחון 338 נתקבלה מיד לאחר מלחמת אוקטובר 1973 והיא כוללת את החלטת מועצת הבטחון 242 משנת 1967. החלטת העצרת הכללית של האו"ם 3236 נתקבלה ב־22 בנובמבר 1974. היא מכירה בזכות הפלשתינאים להגדרה עצמית, עצמאות לאומית, שיבה לבתיהם, אומרת שהם צד עיקרי לכל פתרון ושיש להם הזכות להחזיר לעצמם את זכויותיהם "בכל האמצעים".

23 בראיון עם ערפאת אשר פורסם בפראוודא (28 בנובמבר 1975) הוא אמר שביקרו בברית-המועצות היה "ביקור אצל ידידים, שיחד אתם אנו מנהלים מאבק משותף נגד אויבים משותפים — האימפריאליזם, הציונות והריאקציה". הסכם הביניים המצרי-ישראלי בא במטרה "לחזק את עמדות ארצות-הברית במזרח התיכון, הוא מנסה לתקוע טריז בידיות הערבית-סובייטית ולחתור תחת האחדות הערבית... יחסי המהפכה הפלשתינית עם הארצות הסוציאליסטיות וברית המועצות אינם שטחיים, טקטיים או בעלי אופי זמני... הם יחסים אסטרטגיים", בדב"ריו לעתונאים סובייטיים שיבה ערפאת את החלטת עצרת האו"ם 3236 על הפלשתינאים ו־3379, המגנה את הציונות וכן שיבה את היוזמה הסובייטית לכנס את ועידת ז'נבה על סמך החלטה 3236. עם זאת לא היה מוכן ללכת לז'נבה על סמך החלטות 242 ו־338 (רדיו מוסקבה בעברית, 29 בנובמבר 1975).

24 פראוודא, 29 בנובמבר 1975.

25 לדברי איזווסטרא (2 בדצמבר 1975) "בשנים 1947—1948 מגעו הציונים את ביצוע החלטת או"ם, להקים שתי מדינות עצמאיות — יהודית וערבית. חלק ניכר מהאדמות שנקבעו למדינה הערבית הפלשתינאית נכבש או על-ידי ישראל. האוכלוסייה הערבית גורשה מאדמתה ומארצה" ונוצרה שאלת הפליטים הערביים.

הקומוניסטית הירדנית. הם הצליחו בעיקר לארגן צעירים מבני שש-עשרה עד עשרים וחמש, ובכללם מי שהיו חברים במפלגה הקומוניסטית. חל"פ ראתה את עצמה "חלק בלתי נפרד" של אש"ף ונציגיה הצטרפו לוועד הפועל שלו. פעילות "החזית" כללה ארגון הפגנות, הפצת כרוזים, כתיבת סיסמאות על קירות וכמה פעולות טרור. רבים מחבריה נאסרו ומהם גורשו ללבנון ולירדן. במסגרת "החזית" הת-ארגנה קבוצת קומוניסטים שהשתלמו בברית-המו-עצות במארכסיוס ואגב כך התאמנו בנשק. קבוצה זו היא כעין זרוע צבאית של הקומוניסטים וחבריה הם כמועמדים למנהיגות מדינית וצבאית לאחר הקמת מדינה פלשתינית.²⁸

משלחת חל"פ ביקרה בברית-המועצות ב-5—12 באפריל 1976 לפי הזמנת הוועד הסובייטי לסולידא-ריות עם ארצות אסיה ואפריקה. בשיחה עם כתב טא"ס הודה ראש חל"פ וחבר הוועד הפועל של אש"ף ג'אוד צאלח לסובייטים על סיועם. החלטת סאדאת על ביטול חוזה הידידות עם הסובייטים היא בעיניו סטייה למעשה אל מחנה ארצות-הברית ומדינות רכושניות אחרות. כל פגיעה בידידות הסובייטית—ערבית "אינה בהתאם למטרות האסטרטגיות והטק-טיות של הערבים, ובתוכם העם הפלשתיני".²⁹ בהור-דעה הסובייטית על הביקור נאמר שהמשלחת סיפרה על "המאבק האמיץ של אוכלוסית השטחים הפלש-תיניים" ופעולות החזית "לארגן את תנועת ההת-נגדות בשטחים הכבושים", על "ליכוד ההמונים" סביב אש"ף, "הנציג החוקי היחיד של העם הערבי של פלשתיין". "נציגי הציבור הסובייטי" (ויש להניח שאלו היו לא רק חברי הוועד האפרו-אסיאני אלא בעלי תפקידים רשמיים ובכירים יותר) גינו את מדיניות ישראל ו"הביעו סולידאריות עם מאבק העם הפלשתיני להבטחת זכויותיו הלאומיות ולהגדרה עצמית עד להקמתה של מדינה לאומית עצמאית" (המשפט האחרון הוא נוסח סובייטי שהפת"ח, וביחוד ארגוני "חזית הסירוב", מתנגדים לו). המשלחת גינתה את מדיניות "היריאקציה הערבית" ואת שי-תוף-הפעולה שלה עם "האימפריאליזם הבינלאומי" (קרי ארצות-הברית) ואמרה כי פעילות זו החותרת

הביע התנגדותו. הסובייטים ציפו לתמיכת ערפאת בוועידת ז'נבה לאחר שהסבירו לו, מה הן בעיניהם האפשרויות ה"מציאותיות" לפתרון, אך הבטיחו לו את תמיכתם, אחת היא מה תהיה עמדתו. הסובייטים השתדלו להציג את ערפאת כאישיות כלל-ערבית, והרבו להביא מדבריו בעתוניהם. בדרך כלל פורסמו הדברים באופן שיעורר רושם כי הוא חוזר על סיס-מאות סובייטיות ותומך בעמדות סובייטיות, אם כי לא תמיד היה כך.

המטרה להשפיע על אש"ף מבפנים אש"ף זכה לסיוע מדיני סובייטי רב, אך הסובייטים לא היו בטוחים בו כלל. האם לא יחזור כאן מקרה מצרים— אשר לאחר כל שפע הסיוע הסובייטי פנתה לעבר אמריקה וביטלה ב-15 במארס 1976 את חוזה הידידות עם ברית-המועצות?³⁰ בימי מלחמת האז-רחים בלבנון התקרב אש"ף למצרים ונקט לא אחת עמדות שלא תאמו את העמדה הסובייטית. מצב זה גרר נסיונות להשפיע על אש"ף מבפנים ולחזק את הקשרים עם אותם חלקים בו הנוטים להשען יותר על ברית-המועצות.

קבוצה אחת כזאת היא "החזית העממית הדמו-קראטית לשחרור פלשתיין" ובראשה גאיף חואתמה, ארגון "קיצוני מתון" המעיד על עצמו שהוא קרוב קירבה אידיאולוגית לקומוניסטים, ועמדותיו בנוש-אים רבים דומות לאלו של הסובייטים. הוא קרא להקמת רשות לאומית פלשתינית בגדה המערבית וברצועת עזה, כפי שהציעו הסובייטים, אך גם צידד בטרור להלכה ובפועל (בית-שאן ב-14 בנובמבר 1974), בניגוד לעצת הסובייטים. משלחת "החזית הדמוקראטית" וחואתמה בראשה ביקרה במוסקבה בימים 12—19 בדצמבר 1975 לפי הזמנת הוועד הסוב-יטי לסולידאריות עם ארצות אסיה ואפריקה. המש-לחת, לפי ההודעה הסובייטית, נפגשה עם "נציגי הציבור הסובייטי" וכן עם המחלקה הבינלאומית של הוועד המרכזי של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, ומן הסתם עם ראש המחלקה פונומאראב.³¹

"החזית הלאומית הפלשתינית" (חל"פ) הוקמה בגדה המערבית בשנת 1973 על-ידי פעילי המפלגה

28 רדיו מוסקבה בערבית, 3 בספטמבר 1975; מעריב,

2 באוקטובר 1974, 13 בינואר 1975; ידיעות אחרות

נות, 22 באוקטובר 1974.

29 פראוודא, 10 באפריל 1976.

26 על יחסי ברית-המועצות—מצרים ראה מאמרי במולד,

35—36 (245—246), (חורף תשל"ה, 1975), עמ' 30—

45.

27 פראוודא, 20 בדצמבר 1975.

יטים תומכים בתפקיד מרכזי לרק"ח, ובשטחים — בתפקיד מרכזי לאש"ף.

ידיעות ודברי פרשנות סובייטיים ציינו בהרחבה את נצחון כוחות השמאל, אוהדי חל"פ ואש"ף, בב-חירות לרשויות המקומיות בגדה המערבית ב-12 באפריל 1976. אש"ף, נאמר, הוא "המבטא החוקי של האינטרסים והשאיפות של העם הערבי הפלשתיני" הוא זוכה ב"תמיכה רחבה וסמכות" בקרב תושבי השטחים³⁵. טא"ס וכן "פראוודה" סיפרו על מסע "פרובוקאטיבי" של "הארגון האולטרא-ימני" הדתי "גוש אמונים" והשתתפותם של "כמה אלפי קנאים", כתגובת ישראל לתוצאות הבחירות בגדה. לדבריהם זכה המסע "בתמיכה חזקה של השלטונות הרשמיים, והדבר ניכר מהשתתפותו של שר הסעד, זבולון המר, במסע. כל הפעולה נערכה, למעשה, בחסות הצבא ובידיעת שר הבטחון שמעון פרס. למשתתפי המסע, שרבים מהם היו מצויידים ברובים אוטומאטיים ובאקדחים, סופקו אמצעי תחבורה ואפי-לו הליקופטרים". אוכלוסית הגדה הגיבה בהפגנות מחאה המוניות, וכוחות ישראליים התקיפו את המו-חם, ערכו מאסרים בהמון וירו על מפגינים³⁶.

הסובייטים הגיעו למסקנה כי עליהם להקדיש יותר תשומת-לב לנעשה ב"שטחים הכבושים", במקביל לתמיכתם בארגונים הפלשתיניים. הקומוניסטים של הגדה המערבית, שפעלו שנים רבות כחלק מהמפ-לגה הקומוניסטית הירדנית, החלו לפעול באופן עצ-מאי ולהופיע במסגרת חל"פ.

ברית-המועצות בעד "הזכות" להקים מדינה פלשתינית בצד הקריאה המתמדת לחינוס ועידת ז'ניבה בהש-תתפות אש"ף בירכו הסובייטים על ההצעה הסורית לדון בסכסוך הערבי-ישראלי במועצת הבטחון — עוד הזדמנות להראות לערבים את גודל תמיכתם בהם — כתחליף לוועידת ז'ניבה³⁶. ערב הוועידה העש-רים וחמש של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית הוע-לתה על נס תמיכת הסובייטים בתנועות "לשחרור

תחת הידידות הערבית-סובייטית מנוגדת לאינטרסים הבסיסיים של העמים הערביים"³⁷. היה כאן רמז ברור למצרים ולפנייתו של ערפאת ליתר שיתוף-פעולה עמה בשל מגמת סוריה להגביל את פעולות אש"ף בלבנון. בעקיפין היתה זו גם אזוהרה לאש"ף על האפשרות שברית-המועצות תעתיק את תמיכתה בו אל גורמים פלשתיניים אחרים.

בשלהי מארס 1976 הרבתה העתונות הסובייטית להביא ידיעות ודברי פרשנות על "ההתנגדות" הגו-ברת בשטחים ועל "פעולות הדיכוי" של הכוחות הישראליים³¹. ידיעות באו בין היתר לרגל הדיון במועצת הבטחון על המצב בשטחים. "פראוודה" אמר כי השתתפותו של נציג אש"ף בדיון זה אי-פ-שרה למועצה "לקבל תמונה אובייקטיבית של המצב"³². בירושלים, סיפר "איווסטיה", יש מדי-ניות "של גירוש מוסדות מוסלמיים דתיים ומסגדים אל מחוץ לתחומי העיר כדי להפכה לעיר יהודית טהורה", והאו"ם גינה מדיניות "גזענית-ציונית"³³.

"יום האדמה" ב-30 במארס 1976 זכה לתשומת-לב מרובה בכלי התקשורת הסובייטיים. לדברי "פראו-וה" הפקיעה מדינת ישראל קרקעות מידי הפלחים בגליל, שנאלצו עתה ליהפך לפועלים חקלאיים אצל בעלי הקרקע החדשים או לעבוד בעיר. "מדיניות גזענית גלויה כזו" גררה תגובות, הגברת "ההכרה העצמית המדינית של התושבים הערביים של יש-ראל" הנתונים "להפליה מדינית, כלכלית וחברתית". העיר נצרת, שבראשה קומוניסט, היתה למרכז המ-חאה, והמפלגה הקומוניסטית קראה "למאבק התוש-בים הערביים למען זכויותיהם החוקיות"³⁴. יחד עם ההתקפות על "החוגים השליטים" של ישראל ומדי-ניותם, מופיעים ערביי ישראל כתושבי מדינת ישראל ובעייתם כבעיית מדיניות הפנים במסגרת מדינת ישראל. אין כאן קריאה לערביי ישראל להצטרף לערבים אחרים שמחוץ לגבולה, ויש הבחנה ברורה בין ישראל ובין "פלשתינז". עם זאת נרמז הקשר בין ערביי ישראל לערביי השטחים. בישראל הסוב-

35 אגרת הממשלה הסובייטית אל הממשלה האמריקנית 18 בדצמבר 1975. שם, 20 בדצמבר 1975; הודעת הממשלה הסובייטית על המזרח התיכון, 9 בינואר 1976, שם, 10 בינואר 1976; מכתבו של גרומיקו למזכיר או"ם, ואלדהים, שם, 15 בפברואר 1976.
36 איווסטיה, 10 בינואר 1976.

30 שם, 14 באפריל 1976.

31 שם, 20, 22, 26, 27 במארס 1976; איווסטיה, 26 במארס 1976 ועוד.

32 פראוודה, 28 במארס 1976.

33 איווסטיה, 30 במארס 1976.

34 פראוודה, 6 באפריל 1976.

של פלשתינה שהפך ל"עם גולה". "תנועת ההתנגד-
 דות הפלשתינית היא חלק בלתי נפרד ואורגני של
 התנועה לשחרור לאומי של העמים הערביים...
 לתנועה זו אופי אנטי-אימפריאליסטי, אנטי-קולו-
 ניאלי ואנטי-גזעני. היא מכוונת נגד נסינות האימ-
 פריאליסטים לשלוט במזרח הקרוב, לנצל אותו כמ-
 קור לאנרגיה (נפט) וכראש-גשר נגד עמי אסיה,
 אפריקה וברית-המועצות. אש"ף הוכר על-ידי האו"ם
 כנציג החוקי היחיד של העם הערבי של פלשתינה,
 ולא מקרה הוא שאש"ף מכנה את מאבקו "המהפכה
 הפלשתינית"⁴⁰. יש חלק גם ליוכוח סובייטי פנימי
 בגיבוב מסלף זה של העבר ותיאור הרצוי כמצוי,
 והוא מכוון במידה רבה נגד אלו בברית-המועצות
 שאינם מייחסים חשיבות לנושא הנידון.

ההודעה המשותפת הסובייטית—עיראקית על בי-
 קורו של ראש הממשלה הסובייטית משקפת את העמ-
 דה העיראקית הקיצונית בנושא הפלשתיני, שקוסיגין
 היה מוכן לכלול אותה בהודעה למרות הסתייגותו
 ממנה. ההודעה מדברת, נוסף על כל התביעות הר-
 גילות, על זכותם של הערבים להגדרה עצמית.⁴¹
 "שחרור כל השטחים הערביים הכבושים וחסול כל
 תוצאות התוקפנות" יכול להתפרש בהקשר זה כחזרה
 לגבולות 1947, ואף כחיסול גמור של מדינת ישראל
 שעצם קיומה הוא "תוקפנות" בעיני העיראקים.
 ואולם בהודעה לא דובר על "זכויות לאומיות" או
 ה"זכות להקמת מדינה", שהעיראקים כנראה התנגדו
 לכך לבל יתפרשו הדברים כהסכמתם למדינה בחלק
 מן הארץ וכהכרה עקיפה במדינת ישראל. גם אש"ף
 לא נזכר בהודעה, אלא "תנועת ההתנגדות", ופירוש
 הדבר היה שעיראק תומכת ב"חזית הסירוב" ולא
 באש"ף.

מעיראק פנה קוסיגין לסוריה. ההודעה המשותפת
 הסובייטית—סורית על ביקור זה בראשית יוני 1976
 דיברה על "שחרור השטחים שנכבשו ב-1967, על
 "סיפוק הזכויות הלאומיות של העם הערבי של פלש-
 תינה", כולל זכותו "להגדרה עצמית ולהקמת בית
 לאומי משלו". הצדדים קראו לכינוס ועידת ז'ניבה
 בהשתתפות אש"ף, כנציג החוקי של ערביי פלש-
 תינה.⁴² הדגשה זו אפשר באה לרמוז כי אש"ף חייב
 להילחם למען הפלשתינים ואין לו להתערב בעניני

לאומי". הדבר בא גם כנסיון להסיח את הדעת
 בברית-המועצות מכשלונות בכלכלה הסובייטית, וב-
 יחוד בחקלאות, ומכשלונות במדיניות-החוץ, כגון
 במצרים. הדבר התבטא גם בהתערבות הסובייטית—
 קופנית במלחמת האזרחים באנגולה וגם בפרסום
 רב שניתן ליחסי ברית-המועצות עם אש"ף.³⁷

דוח ברז'נייב לועידה (24 בפברואר 1976) כלל
 את אש"ף ברשימת "הארצות" הידירות וציין את
 חיזוק הקשרים אתו. לגבי המצב במזרח התיכון הד-
 גיש ברז'נייב את הצורך בנסיגת ישראל, בהקמת
 "מדינה לאומית" לערביי ארץ-ישראל, ובערובות
 לבטחונן של כל מדינות האזור. ברית-המועצות,
 אמר, "מוכנה להשתתף בערובות הבינלאומיות לבט-
 חון ולשלמות גבולותיהן של כל ארצות המזרח
 התיכון, במסגרת האו"ם או על בסיס אחר כלשהו".³⁸
 ברז'נייב הבחין כאן בין "הזכויות הלגיטימיות"
 (פתרון שאלת הפליטים הערביים) לבין "הזכויות
 הלאומיות" ("הזכות" להקים מדינה פלשתינית). הוא
 דיבר על הזכות להקים מדינה כזאת, אך לא קרא
 להקים אותה. ניתן להבין מדבריו שהפלשתינים אפ-
 שר לא ישתמשו ב"זכות" או יעבירו אותה לאחרים.
 לא הוזכרו סיוע או הכרה של ברית-המועצות—
 אלא רק חיזוק המגיע. עניין הנסיגה "מהשטחים
 הכבושים" ניתן להתפרש לפנים שונות.

בהודעת הממשלה הסובייטית מ-28 באפריל 1976
 דובר על הצורך לכנס את ועידת ז'ניבה, כנציג החוקי
 של הערבים, שהמוני העם בשטחים הכבושים תומ-
 כים בו.³⁹ במאמר שפורסם כעבור שבועות מספר
 ב"איווסטיה" נעשה נסיון "לתקן" את ההיסטוריה
 ולהתאימה למסקנותיו. החוגים השליטים הישראליים
 מגעו עוד בשנת 1949 את ביצוע החלטת האו"ם על
 הקמת שתי מדינות. הכוחות הישראליים כבשו אז
 חלק ניכר מהשטחים שנועדו למדינה הערבית, ובש-
 נת 1967 כבשה ישראל עוד שטחים "שחלק מהם
 היה מיועד להקמת מדינה פלשתינית". את המשבר
 אפשר לפתור רק על-ידי "הקמת הצדק" לעם הערבי

37 פראוורא פירסם את הנוסח המלא של ברכות ערפאת
 לועידת המפלגה הסובייטית (פראוורא, 2 במארס
 1976), משלחת אש"ף באה לועידה וראשה פארוק
 אל-קאדומי נשא נאום-ברכה שבו הודה על הסיוע
 הסובייטי (שם, 4 במארס 1976).

38 שם, 25 בפברואר 1976.

39 שם, 29 באפריל 1976.

40 איווסטיא, 20 במאי 1976.

41 פראוורא, 1 ביוני 1976.

42 שם, 4 ביוני 1976.

בשלהי 1975 התחילו הסורים רואים את המשך מלחמת האזרחים בלבנון כפועל לרעתם, בעיקר עם התחזקות הגורמים הקיצוניים שבהשפעת עיראק ולוב. מעתה חתרו להסדר ולריפורמות שיביאו לידי שיוויון בין הנוצרים למוסלמים (במקום העליונות הנוצרית שהיתה עד אז), אך ישאירו את המשטר הקיים ואת חלוקת הכהונות לפי המפתח הדתי. הסורים ביקשו להגביר את פיקוחם על הפלשתינים ולחזור להסכמי קהיר משנת 1969⁴⁴, שביצועם היה מגביל את פעילותם ועצמאותם של הארגונים. הפלשתינים סירבו. מכאן ואילך נשתנו פני המערכה. הנוצרים, אשר הסורים היו נגדם, היו לבעלי ברית לסורים, והשמאל שנתמך תחילה על-ידי הסורים התחיל להילחם בהם. ב-1 ביוני 1976, ביום בוואו של קוסיגין לדמשק, נכנס צבא סורי ללבנון והתחיל תוקף את הפלשתינים, הגורם הלוחם העיקרי במחנה השמאל.

הסוביטים רצו בנצחון השמאל, שיהיה תלוי בהם, בסיועם ובהגנתם. לבנון כוו יכולה היתה לשמש מרכז לפעילותם באזור, כמו מצרים בימי נאצר, אשר מאז לא נמצא להם תחליף מתאים לה. הם רצו בשינוי המשטר בלבנון, בחיסול האוריינטאציה הפרו-מערבית, והכלכלה של "יוזמה חופשית". הסוביטים לא רצו להופיע כפועלים בגלוי נגד סוריה, וגם תמיי כה ישירה שלהם בצד לוחם כלשהו בלבנון היתה מתפרשת כיציאה נגד צד שני, שגם עמו יש להם קשרים הדוקים. הם לא רצו בערעור יחסיהם לא עם הסורים ולא עם הפלשתינים. הם ציפו להתערבות

44 ההסכם שנחתם בקהיר בראשית נובמבר 1969, בתי וכו האיש של נשיא מצרים גמאל עבד אן-נאצר, בין נציגי לבנון ואש"ף הכיר בנוכחות הארגונים הפלשתיניים בלבנון, אך הגביל את פעילותם למחנות הפליטים (שהפכו מאז ל"מדינה בתוך מדינה" ללא פיקוח שלטונות לבנון) ולאזורים סמוכים לגבול לבנון-ישראל. נאסר עליהם הירי לישראל מתוך שטחה של לבנון, אך הם יכלו לחדור מלבנון לישראל כדי לפעול בה. ההסכם בא ביוזמת מצרים ובתי מיכת עיראק וירדן, שהיו מעונינות לשים קץ למשבר בלבנון, כדי למנוע בכך חיוק השפעתה של סוריה בה. הסוביטים בירכו אז על ההסכם (פראוורד, 4 בנובמבר 1969; איזופטיא, 5 בדצמבר 1969). האר-גונים הפלשתיניים הקיצוניים לא קיבלו עליהם שום הגבלות שבאו כתוצאה מהסכם זה וטענו שהוא נחתם על-ידי אש"ף והפתח אך לא חייב אותם. כעבור זמן הוא לא קיים גם על-ידי הפתח.

העם הלבנוני. הדבר היה בעצם מלחמתם של הסורים באש"ף בלבנון. הסוביטים אמנם התנגדו לקו הסורי, אך לא נטו לקעקע בשל כך את יחסיהם עם סוריה. ההודעות המשותפות עם העיראקים והסורים הראו שהעמדה הסוביטית בעניין זה היא יותר פונה-קציה של היחסים עם מדינות ערב מאשר עניין סוביטי ישר.

מלחמת האזרחים בלבנון

הארגונים הפלשתיניים זכו להכרה בינלאומית, הראו כוחם בטרור בארצות שונות, אך מרכז פעולותיהם, משרדיהם הראשיים, מפקדותיהם, מחנות האימונים, ריכוזי ה"לוחמים" והנשק, היו בלבנון, המקום היחיד שבו יכלו לפעול כמעט ללא הגבלה. למעשה נהפך שם אש"ף לכעין מפלגה מקומית, אחת החזקות ביותר, שכל הגורמים בארץ זו אנוסים להביאה בחשבון. באפריל 1975 פרצה מלחמת האזרחים⁴⁵, שראשיתה היתה בהתנגשות בין הארגונים הפלשתיניים והנוצרים. עדי-מהרה נהפכה למלחמה בין הנוצרים מכאן וקואליציה של השמאל, המוסלמים והפלשתינים מכאן. בשלבים הראשונים השתתפו בה מבין הפלשתינים בעיקר ארגוני "חזית הסירוב" ("החזית העממית" של ג'ורג' חבש ו"החזית העממית — המפקדה הכללית" של אחמד ג'יבריל ועוד), שסברו כי נצחון השמאל יתן להם חופש-פעולה מלא. הפתח עמד באופן כללי מן הצד. נסיון "ספ-טמבר השחור" של שנת 1970 בירדן שימש לו אז-הרה. הוא גם לא רצה להתנגש עם סוריה, שתמכה בו יותר מכל מדינה ערבית אחרת, ועם המדינות הערביות השמרניות, כגון ערב הסעודית וכווית, שמיימנו חלק ניכר מתקציב אש"ף. עם התפשטות המלחמה נגרר גם הפתח לתוכה. הסורים סיפקו לפלשתינים ולשמאל נשק וסיוע אחר, אך רשמית לא היו מעורבים בלבנון. הם רצו בהחלשת שני הצדדים, לתווך ביניהם ולהיות בכך לגורם הקובע. ההתערבות הסורית היתה באמצעות ארגון "א-צא-עיקה", הנתון לפיקוח סורי, ולימים — באמצעות "צבא השחרור הפלשתיני", הזרוע הצבאית של אש"ף, שרבות מיחידותיו היו בסוריה, וממילא היו נתונות לפיקוח סורי.

45 על הרקע למלחמת האזרחים בלבנון, ראה משה מעוז, "שקיעתה של לבנון", מזל, 35—36 (245—246), (246), חורף תשל"ה, (1975), עמ' 23—29.

חת משרד אש"ף במוסקבה באמצע יוני, כפי שהוח-
לט בראשית אוגוסט 1964, בימי ביקורו של ערפאת
במוסקבה. ואולם הסובייטים מקפידים על קיום נצי-
גות זו בדרג "עממי" — נציגות אל הועד הסובייטי
לסולידאריות עם ארצות אסיה ואפריקה ולא אל
הממשלה.

סיכום

מטרותיהם של הסובייטים בשלב זה הן:

(א) חיזוק השמאל והפרו-קומוניסטים בתוך אש"ף,
יחד עם הפניית הנהגתו למדיניות מתונה ולדרך של
"פתרון מדיני". כשתוקם מדינה פלשתינית יודקקו
הסובייטים יותר לקיצוניים של היום, והם מטפחים
על כן קשרים עם כל הקבוצות והארגונים; (ב) הס-
כמת אש"ף להשתתף בועידת ז'נבה וניטרול המת-
נגדים לכך בתוכו. חידוש ועידת ז'נבה בהשתתפות
אש"ף; (ג) נסיגה ישראלית לגבולות שלפני מל-
חמת ששת הימים והקמת מדינה פלשתינית בגדה
המערבית וברצועת עזה, שתהיה תלויה בסיוע וב-
הגנה סובייטית, ותהיה בעלת אוריינטציה פרו-
סובייטית. ברית-המועצות תערוב לגבולותיה.

הסובייטים מקווים כי זה יהיה כיוון ההתפתחות,
אך הם יסתגלו גם לכיוונים אחרים. הפלשתינים מענ-
ינים אותם מעט מאד, אך הם מעוניינים שהפלש-
תנים יסיפו להזדקק לסיועם ויהיו כלי-שרת למט-
רות סובייטיות. בין הללו יש להזכיר את ערעור
היחסים הערביים—אמריקניים; מניעת הסכמים יו-
מים על-ידי ארצות-הברית ללא שיתוף סובייטי במשא
ומתן ובהבטחת הערובות להסכמים; שמירת ההצ-
טרכות הערבית לידידות עם ברית-המועצות; דחיפת
ארצות-הברית להידבר עם ברית-המועצות בעניין
הפתרון המזרח-תיכוני וכפיית פתרון זה על מדינת
ישראל; הסדר כלשהו, אשר ברית-המועצות תערוב
לו ותוכל בעקבו לזכות בנוכחות ובמעמד חשוב
באזור.

עיקר מעיניהם של הסובייטים במזרח התיכון אינו
הפלשתינים אלא מדינות ערב. היחסים עם הפלש-
תינים הם לסובייטים יותר בגדר אמצעי להשפיע על
מדינות ערב מאשר מטרה בפני עצמה.

של ישראל, שתסיח את דעת הערבים כלפיה, תלכד
את הערבים, והעתונות הסובייטית סיפרה יום-יום
על קיומה של מעורבות כזו. אך זו לא באה. במצב
הקיים יכלו הסובייטים רק לרכו כוחות צי במזרח
הים התיכון לשם הפגנת נוכחות. הם פירסמו הודעות
על המצב באזור, אך הצדדים הלוחמים לא התחשבו
בהן הרבה. בימי ביקורו של קוסיגיין בעיראק וב-
סוריה בסוף מאי ובראשית יוני 1976 הוא ניסה
לפשר בין הצדדים, להביא לידי סיום הלחימה ולרכו
את תשומת-הלב ב"סכנה הישראלית", אך לא הצ-
ליה. לא נשאר לסובייטים אלא להשקיף מן הצד.

הפסקת האש שהושגה בלבנון לא באה למעשה.
לדברי "פראוודה", קיימו "הכוחות הפטריוטיים לאו-
מיים" ו"תנועת ההתנגדות הפלשתינית" את הפסקת
האש, שהושגה בתיווך ראש ממשלת לוב ג'אלוד,
אך הפגות רובעי מגורים ומחנות הפליטים בבירות
ובצידון נמשכה (לא נתפרש שהפגזה באה מצד
הסורים). הובאו דברי "העתונות המתקדמת הלבנו-
נית" (לפי השיטה הסובייטית המקובלת, להודיע
דעתם בעקיפין מבלי שהדבר יחייב אותם), כי הל-
חימה בלבנון היא לתועלתם של "החוגים הריאק-
ציוניים, האימפריאליסטיים והציוניים". בתיאור אחר
סיפר "פראוודה" על התנגשויות בלבנון שבהן הש-
תתפו הסורים, הימין, השמאל והפלשתינים, ועל
הפצצות של חיל-אוויר, אך לא היה ברור מי נלחם
במי. התיאורים היו בדרך כלל אוהדים יותר לפלש-
תינים מאשר לסורים, אך לא היו התקפות על הסו-
רים. "א-צאעיקה" תואר כ"ארגון פרו-סורי", ולא
צויין שזהו ארגון פלשתיני. כוחות הימין הוצגו כאש-
מים בהמשך הלחימה וכמעוניינים בכך. לא הובאו
עמדותיהם של הסורים, אך ניתנו בהרחבה דברי
קדאפי, ג'אלוד, ערפאת, מפקדת השמאל והפלש-
תינים, אשר הסורים, לדברי האחרונים, התקיפו
אותם.⁴⁵ האהדה הסובייטית היתה לצד הפלשתינים
והשמאל, אך נסיונם במצרים לימד את הסובייטים
זהירות, שלא לצאת בגלוי נגד הסורים.

כמחווה סובייטית למען הפלשתינים, אך גם כרמז
לסורים ולמדינות ערביות אחרות, כי ברית-המועצות
מוסיפה לראות בפלשתינים גורם חשוב, היתה פתי-

45 פראוודה, 12—17 ביוני 1976 (ולאחר מכן).